

17

DRŽAVNA BIBLIOTEKA
na Realnoj gimnaziji
LJUBJANA

VLADIMIR GORTAN

ISTRA

25 OKTOBRA

DRAGO BAJEC

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

»ISTRA« izlazi svakog tjedna u petak. — Uredništvo i uprava nalaze se u Zagrebu, Masarykova ulica 28. II. — Broj čekovnog računa 36.789.

Pretpлата: Za cijelu godinu 50 Din; za pol godine 25 Din; za inozemstvo dvostruko; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku.

DRAGO BAJEC



V četvrtak 25. oktobra 1928 je vse naše ljudi iznenadila vest, da je v Biljah pri Gorici umrl Drago Bajec. Vsi so se nemalo začudili, ker so ga še par dni preje videli čilega in zdravega. Saj je bil on vedno med ljudmi in vsi so ga poznali, vsi so ga ljubili. Ne bomo ga proslavljali z zvonenjem frazami, ker on je bil tudi v življenju tih in skromen — mogoče se preveč! Njegova pot na Kalvarijo, saj tako je bilo celo njegovo življenje, je za nas več kakor zanimiva. Kaže nam človeka, ki je zadovoljen le kadar zadovolji svojega bližnjega, ki v delu za svoje ideale pozabi nase, pozabi celo toliko, da zanemari samega sebe.

Rojen je bil 29. novembra 1904. v Vipavi. Obiskoval je gimnazijo a moral je študije radi neprilike parirati prekiniti. Njegova mehka duša, preveč mehka, mu je že zmladala diktirala pesmice o svoji zemlji in pesni je o Vipavi in vipavskih kmetih. Sodeloval je pri naših publikacijah, a leta 1925. je moral k vojakom. Poslali so ga na jug, nekam v bližino Cattanzara. Tudi tu je nadaljeval svoje delo in zalagal posebno »Čuk na palci«. Tu je začelo njegovo pravo preganjanje. Radi znane žaljivke laške vojske, ki je izšla v tem listu, so zaprli urednika, postavili list in izstaknili še pisca. Ubogi Bajec je bil aretiran, odveden v Trst in od vojaških oblasti obsojen na poldrugi mesec zapora, od koder se je vrnil bolan in izmučen. Moral je nazaj k vojakom, da je odslužil še dva meseca. Komaj prost uteče čez mejo in v Kranju napravi gimnazijsko maturo, a zvest svoji zemlji se vrne in vstopi k poduredništvu »Edinosti« v Gortici. Istokasno, t. j. leta 1927. se vpiše na juridično fakulteto v Padovi. Deluje v vseh naših organizacijah, pri vseh naših listih, kolesari po deželi, se trudi in pehara ter se izčrpa. Pri vsem tem pa še študira. Je to najzanimivejša doba, le škoda, da o njej še ne moremo pisati. Mnogo je tu še temine in mnogo je tu Bajec pretrpel.

Kolikokrat so ga vlekli na policijo, kolikokrat so ga zasliševali in lovili, ko je tekal s svojim kolesom po deželi? Zanimiva je njegova dogodka s slavnikom: Sel je v Padovo k izpitu. Radi propagande za slavno industrijo, so za visokošolce uvedli slavnike s posebnimi znaki v barvah. Bajec si ogleda slavnika njegove fakultete in čudo, na njem vidi slovensko trobojnico — plav trak z rdečo in belo pentlo. Z zadnjim denarjem si ga kupi in se moško vrne v Gorico, kjer se ponasa s svojo trobojnico. Bil je pač edini, ki mu je bilo dovoljeno nositi. Pa ne dolgo! Tretji dan ga primejo na promenadi, mu stržejo slavnike in ga odvedejo v zapor. Vrnili se je, a s strgano trobojnico. Je to menda edini materijalni spomin, ki nam je ostal po njem.

Pozneje je policija še povečala svojo pažnjo in ga zasledovala na vsaki njegovi poti. Moral je zopet k izpitu v Padovo. Na postaji ga agent izroči miličniku, ki spremlja vlak do Padove. Tu ima za seboj kar dva agenta. Med tem pa se je v Gorici ugotovilo, da bo konfiniran. V Padovi je bil poslan »prijatelj«, da ga obvesti in uredi potrebno za njegov beg v Jugoslavijo. Bajec je o tej stvari še tik pred smrtjo mnogo govoril. Vrne se do Tržiča z vlakom in dalje do Mirna pri Gorici z avtom. Tu je ostal sam, bolan in prestrašen. Bolezen ga je napadla že v Padovi, a radi te nesrečne poti, mraza in dežja je postala smrtonosna. Blodil je dve uri po polju in ponoči dospel v Bilje. Ni imel več moči, niti toliko da bi potrkal, zgrudil se je napol nezavesten v lužo pod kapom. Dež je neumljeno lil na njegovo izmučeno telo. Samo psu v hiši, ki ga je poznal, se je posrečilo, da je z lajanjem zbudil speče ljudi, ki so prihiteli na pomoč. Bajec je že blede

NAŠEM NARODU SPREMA SE JEDAN NOVI TEŠKI UDARAC

Fašistička štampa prijati represalijama protiv onih familija, koje imaju djecu na naukama u Jugoslaviji.

Pula, oktobra 1932. Ne treba naglašavati, kako teško naš narod u Julijskoj Krajini osjeća pomanjkanje škola na svom jeziku. Težak je problem osnovnih škola, a isto tako i srednjih. Oni roditelji, koji žele da školuju svoju djecu i poslije osnovne škole moraju je slati u talijanske srednje škole ili u Jugoslaviju. Ovo posljednje skopčano je s mnogim poteškoćama. Fašističke vlasti ne izdaju čak ni putnice djecima, koji studiraju u Jugoslaviji. Večme je djaka prisiljenih, da bježe preko granice i da se odreknu svakog povratka svojoj kući i roditeljima. Ali i to »bježanje« može da ima svoje posljedice. Mnogi su roditelji osuđeni na zatvor i veliku globu zbog tog »zločina«. A mnogi su podnijeli i teže stvari. Uostalom sve nam je to i previše dobro poznato, da bismo u detalje iznosili. Htjeli smo samo da upozorimo na jedan novi značajni momenat.

U svom broju od 7 oktobra 1932 puljski fašistički dnevnik »Corriere Istriano« donosi članak pod naslovom »Par liamo chiaro« (govorimo otvoreno), u kojem se dotiče vrlo ostrim i doista odlučnim riječima baš istarskih djaka, koji su na školama u Jugoslaviji.

Taj list kaže:

»Potrebno je da jedamput otvoreno progovorimo o tajnoj ekspatriaciji dječaka iz puljske okolice, koji polaze u Jugoslaviju navodno u svrhu studija. U tome je jedan zamašit politički cilj:

smišljeno se najbolji i najbistriji dječaci uzimlju pred uplivom našeg odgoja, da bi se od njih u internatima u Krku i Zagrebu odgojili budući propagatori jugoslavenskog iredentizma.

Ako promislamo, da je samo iz dva mala sela, Medulina i Ližnjana u malo više od mjesec dana poslano preko granice preko deset ovih nesvjesnih dječaka, odmah nam je jasna sva težina ove pojave. To je trag jednog mentaliteta, koji treba korigirati apsolutno, ili čak sasvim iskorijeniti.

»Prema liberalnim (!) principima fašističke politike, mi ne bismo zapravo imali ništa (?) protiv toga, da svaki onaj, koji to želi i ima tu namjeru, uzme svoja šila i kopita i preseli se u Jugoslaviju. Garantujemo im čak i besplatnu putnicu i najbolje čestitke da tamo i ostanu.

Ali ne možemo trpeti da još ima ljudi, pa još i u selima, koja su naročito obdarena (?) od Italije, da daju svoju djecu u školu antitalijanske mržnje.

»Ti roditelji, koji šalju svoju djecu preko granice nemaju nijedan pošten razlog za taj svoj čin ne mogu da navedu i da opravdaju svoju ljubav prema Jugoslaviji. Oni žive dobro u svojim rodnim selima, oslobodjenima (?) talijanskom krvlju palih u ratu, živu, rade (?), zaslužuju (?), a mož-

ARETIRANCE IZ MAČKOVLJA V ZAPOSLENIH MUČIJO.

Mačkovlje, oktobra 1932. Aretirance v tržaških zaporih naravnost neopisno mučijo. Posebno strašno so mučili 17 letnega Silvestra Stranja iz Mačkovlja št. 59. Nad 5 dni niso dali mladeniču ničesar jesti. Živel je le ob vodi. Noč in dan so ga tirali od preiskave do preiskave. Med temi preiskavami so ga seveda na znane načine mučili, grozili, izsiljevali brez uspeha. On je ostal zvest svoji zemlji.

Dne 2. oktobra t. l. so pri nas zopet aretirali več mladih ljudi. Žrtve teh novih aretacij so postali: 16 letni Roman Šik, 19 letni Tul Albert, a tretji, ki bi imel biti aretiran t. j. Tul Avgust pa se je pravčasno rešil z begom. Te nove aretacije je povzročil nam že znani ovaduh Tul Ivan. Tudi zanj pride plačilo! (Mos)

govorili, da se zastrupil. Prijatelji so le na skrivoma prišli do njega. Zahtevali so in videl je vseposred karabinerje, agente in miličnike. Ker se mu je zdelo, da so na vratih fašisti, so ga morali skozi okno spraviti v hišo. Hiša pa je bila poznana in zato ni hotel ostati. So ga morali prepeljati drugam. Tu je legel in ni več vstal. Trešla ga je mrzlica, od časa do časa pa se je zavedel in pripovedal prisotnim svoje gorje. Končno si je zaželel očeta, ki pa je prišel prepozno. Umrli je drugi dan, 25. oktobra ob 2 uri popoldne.

S tem pa še ni bilo preganjanje skončano. Začelo se je še hušje, nesramno, zverinsko. Ker ga oblasti niso dobile živega, so se hotele znesti nad mrtvim — kakor lijen! Kmalu je v Bilje pridrtal avto, poln kvesturinov. Začelo se je izpraševanje, poroči, pisanje, trganje za truplo. Prenesli so ga v mrtvašnico, kjer so truplo pregledali, češ da morejo ugotoviti vzrok njegovi smrti in pokop na tamašnjem pokopališču in le s te

da čak i dižu ruku na rimski pozdrav, da bi sakrili ono što u duši osjećaju (!). Ali trebalo bi, da se jednom iz bliza upoznamo s ovim lošim gradjanima, potražimo ih u njihovim kućama i zapitajmo ih nužna razjašnjenja. Imamo dužnost da to učinimo, a imamo pogotovo pravo na to. Ako talijanska škola, ako naš odgoj i naši učitelji ne ulijevaju dovoljno povjerenja i ako se ti ljudi ne ufaju našoj školi izručiti svoju djecu,

neka se sasvim (!) presele preko granice.

Mi ne smijemo više dozvoljavati, ako ne želimo da izgledamo slabiji, trpeti ovakvu uvredu ponosa i dostojanstva naš, koji smo ovdje na prvoj straži na granici Domovine.

Ti roditelji komodno jednom rukom pozdravljaju rimski (?), a drugom spremaju oružje, koje će nas pogoditi u ledja.

Svi ti dječaci, koji su upućeni u internate u Krku i Zagrebu zadojit će se onim načelima i onim idejama, koje će od njih stvoriti slijepo (?) oruđe u službi neprijatelja Italije.

Imamo legalna sredstva da to spriječimo. I sprečavat ćemo od sada unapred.

Radi se, na koncu, o talijanskim državljanima, koji su podvrgnuti talijanskim zakonima i koji moraju te zakone poštivati.

Ne smije biti, dakle, tim roditeljima dozvoljeno (!), da s mirnog domaćeg ognjišta otkinu svoje dijete,

koje nije svjesno te velike roditeljske nesvjesnosti, i da ga šalju u svijet, gdje će upijati u sebe otrov antitalijanski.

»Problem je, dakle, mnogo ozbiljniji, nego što se čini. U plemenitom nastojanju, kojem se podvrgava čitav talijanski narod, da bi dosegao ciljeve određene od Dučea, ne smije se potkrasti niti sjena ovog smišljenog moralnog i političkog zločina.

Tako, eto, piše puljski fašistički list. Ne treba ništa tumačiti, jer je sve i previše jasno. Ovo je jedna fašistička prijetnja, koju urednik fašističkog lista nije isisao iz prsta, nego mu je sigurno diktirana odzgo. Da će se ova prijetnja i provesti u djelo, to je više nego sigurno. Kakve se reperkusije spremaju nije teško pogoditi.

Svakako — vrlo interesantan dokument za upoznavanje fašizma i prilika, u kojima živi naš narod.

Treba i to da ostane zabilježeno za budućnost. Koliko je ovaj dokument grozan u svojoj biti, ima u njemu i momenata, koji nas raduju: uza sve ove teškoće ima u našim selima, i to baš u onim selima, da koja fašizam stalno tvrdi, da su već davno (!) asimilirana, svjesnih ljudi. To »Corriere istriano« u ovom članku otvoreno iznosi...

PO ARETACIJAH V TRNOVEM PRI ILIRSKIM BISTRICAM.

Trnovo, oktobra 1932. — Aretiranci, o katerih smo že poročali, so še vedno v tržaških zaporih. Kmalu po aretaciji je policijski komesar v Il. Bistrici izjavil, da bodo vsi aretirani zaslišani že tekom nekaj tednov. Najbolje je prizadeta družina zobotehnik Ivana Bička, ki je preživljal družino z velikimi težavami. Zelfo je prizadeta tudi družina Znidaršiča Franca iz Dobrepolj. Aretirani Bobek Viko, je mlad, nadarjen in podieten pek. Vodal je pekarno in državno loterijo. Zadnje čase je otvoril tudi malo trgovino s papirjem. Blago so sedaj razprodali, trgovino pa zaprli.

Aretirani so uživali med domačimi splošen ugled ter so bili znani daleč naokrog kot delavni in miroljubni ljudje. (Mos)

ARETACIJE V SEŽANI.

Trst, oktobra 1932. — Pren kratkim so aretirali v Sežani nekaj fantov iz Trebč, ki so bili zaposleni v tamkajšnjih vojaških skladiščih. Med aretiranci so: Kralj Avgust, Možina Josip, Kralj Roman, Kralj Viktor in še dva druga. Osumljeni so, da so hoteli pognati v zrak municijsko skladišče. Fašisti se hočejo že zopet znesti nad našim miroljubnim delavstvom. Ljudje govore, da so fantje popolnoma nedolžni. (Mos)

ARETACIJA

Grahovo, oktobra 1932. Pred 14 dnevi so orožniki aretirali domačina Ivana Lešana. Aretirani je osumljen, da je pred enim letom umoril sporazumno s svojim bratom nekega fanta iz Knežkih Ravni. Kmalu po umoru sta se oba brata izselila v Belgijo, kjer je mlajši brat vsled bede skočil pod vlak in bil takoj mrtev. Starejši brat pa se je sedaj vrnil domov in bil po prihodit kmalu aretiran. Ljudje ne verjamejo, da bi bil Lešan v zvezi z umorom. Aretirani je bil z začetka v dobrih odnosih z fašisti: Pozneje pa jih je dobro spoznal in se jih je vsled tega izogibal. (Mos)

FRANC GOLOB SE JE VRNIL IZ KONFINACIJE.

Grahovo, oktobra 1932. — 1. okt. t. l. se je vrnil iz konfinacije Golob Franc iz Grahovega. Konfiniran je bil nekje blizu Napoli. Omenjeni Golob Franc je odsedel tudi nekaj čez 1 leto zapora. Po prestani kazni pa je bil konfiniran. (Mos)

PROPADANJE POSOJILNICE V PODMELCU

Trst, oktobra 1932. V podmelški fari obstoja že dolgo let posojilnica, ki je bila doslej čislana in v dobrih gmotnih razmerah. Posojilnica je bila včlanjena v bivši goriški »Zadružni zvezi«. Ko je ta propadla, se je začelo polagoma slabšati stanje tudi v vseh podružnicah. Podmelška posojilnica je zgubila vsled tega precejšnjo svoto ter je začela v velike težkoče. Sedaj je tik pred likvidacijo. Ljudje govore, da bodo morali članji v slučaju likvidacije plačati najmanj vsak po 1.000 Lir. To bi bil za naše obubožane ljudi hud udarec. Ljudje se ne morejo več preživljati niti na lastni zemlji. Marsikdo mora drugam na dnino (če jo sploh dobi!). (Mos)

OSUJEN KRIOMČAR.

Rijeka, oktobra 1932. Polovicom septembra ove godine uhvatili su finansi Rudolba Minella iz Rijeke i ličnom pretragom našli kod njega inozemnih cigareta zadarske proveniencije. Istrazujući dalje došli su finansi i u stan nekog Julia Gostizze iz Rijeke tamo našli 230 kutija cigareta. Finansi su Gostizzu i njegovu ženu uhapsili i predali sudu radi kriomčarenja i tvornog napadaja na finansijske organe. Bračni par odupro se hapšenju, naročito je Julijo šakama i nogama počeo tući finansi. Osuđeni su Gostizza na 8 mjeseci njegova žena na 7 mjeseci zatvora.

MISTERIOZNO UMORSTVO NA CRESU.

Pula, oktobra 1932. — Dne 5. o. m. nadjen je na otoku Cresu ubijen stari seljak Antun Verbor (64 godine). Kako puljski list piše starog Verboru ubio je jedan čovjek čije ime se još u interesu istrage ne iznosi, a isto tako ne iznose se ni motivi umorstva.

SPREMA SLOVENSKIH PRIIMKOV

Trst, oktobra 1932. — Tržaški prefekt je izdal nov odlok o spremembi sledećih slovenskih imen. Cerovac-Cerovacci; Gulić-Gullini; Klobučar-Capellari; Krušič-Crošschie; Leskovec-Leschi; Uglešič-Ulessi; Urabič-Urbani; Uršič-Ursuni; Vouk-Lupi; Grmek-Germani; Gombač-Giombi; Kamenšek-Pietrini; Knez-Duca; Kobal-Covalj itd. (Mos)

SMRT

Kobarid, oktobra 1932. Pred kratkim je umrl obće znani Ivan Miklavč, svak znane rodbine Karli v Ljubljani ter svak šolskega nadzornika Urbančiča. (Mos)

je oče pok. Bajca prosil ljudi s solzami v očeh naj se razidejo, da bo njegov sin končno dobio zasluženo počitek. Oblasti so uvidele, da so vsi postopki brezuspešni in so dovolile drugi dan pogreb. Prepovedale pa so prinos cvetja.

Molke je stopala masa za krsto z roko stisnjeno v pest in z najvećjo jezo, ki se je brala celo v očeh. Ko so krsto položili v grob, je mladenka s ognjenimi očmi srpo pogledala karabinerja, potegnula izpod plašta šop rdećih nagelnov in jih vrgla za prijateljem. Karabiner se je obrnil, čes, da ni videl. Prihodnje jutro je bil grob klub vsem propovedim preobložen s cvetjem.

Tudi spomenik so mu postavili ponoti. Zdjaj skupaj počivata z drugim narodnim mučenicom Strancarjem.

Prijatelji, kliče nas po mašćevanju!

o. r.

Na 4. stranici:

Bajčeva »Pesem primorskih emigrantov.«

ČLOVEK, KI JE ŽE 60 LET V SVOJEM ROJSTNEM KRAJU, NIMA ODSLEJ NI-ČESAR VEČ OPRAVITI...

Logatec, oktobra 1932. Potnik, ki se je tukaj mimogrede ustavil, pripoveduje o novih načrtih, ki jih Italijani uresničujejo ob naši začasni meji, med drugim tudi naslednje: Neka privatna družba iz Milana dela nato, da se združijo elektrarni v Ajdovščini in ona, ki jo vodi jugoslovanski državljani g. Fortič kot naslednik znane elektrarne Kogovšek v Idriji. Da je za to »privatno« družbo tudi kaj oficijelnega menda ni treba povdarjati! Čisto gotova stvar je, da je fašistom mnogo na tem, da se rešijo jugoslovanskega državljanina in drugič tudi, da vojaškega stališča je že zadnji čas...

Omembe vreden je naslednji slučaj, ki je v isti zvezi in ki povsem ponazarja kako je Italijanom zveza električnega toka iz Ajdovščine in Idrije že gotovo delstvo. Še predno bi se morda dogovorili s samim g. Fortičem so že pričeli pripravljati za postavitev visokega zidanega stolpa na vrtu udovne Leopoldje Ferjančičeve. In ko je ta uboga udova vprašala potom tolmača kaj se pravzaprav godi na njenem svetu, je dobila v odgovor: »V itak nimate ničesar več iskati pri nas! Zakaj ne greste za sinovi?«

Ali se vam ne zdi dokaj značilno kako morejo »privatniki« iz Milana dajati iste »zajave kot različni brigadirji in policijski komisariji? Omeniti moram, da vrt vdove, ki je že 60 let tem kraju in je tudi domačinka, meji na erarični svet, t. j. niti 10 metrov od prostora kjer hočejo postaviti omenjeni stolp. Tako bodo pač z enim udarcem volji več muh, in kaj zato?

FAŠISTIČNE PROSLAVE

Tolmin, oktobra 1932. Za 9. oktobra pripravljajo fašisti velike proslave in parade. L' annuale della fondazione dei fasci giovanili di combattimento. Za proslavo te obletnice delajo veliko reklamo fašistični časopisi poročajo, da se bodo udeležile te manifestacije vse fašistične mladinske organizacije ob prisotnosti oblasti.

Na Goriškem bodo tri take proslave: ena v Gorici, druga v Ajdovščini, a tretja v Tolminu. Organizacijska dela za manifestacijo v Tolminu vodi »centurione« Borni. Proslave v Tolminu se bodo udeležile mladinske fašistične organizacije iz okolice. Časopisje omenja Bovec, Breginj, Kobarič, Sv. Lucija, Cerkno in Podbrdo. Kaj sledi iz tega? Fašizem se ni mogel ukoreniniti v našem ljudstvu kljub dolgoletnim naporom. To sklepamo lahko iz že omenjenih oficijelnih podatkov. Ljudstvo se namreč prav dobro zaveda, da je fašizem izvor brezmejne gorja. Razen nekaterih večjih središč, so vse tolminske vasi brez fašističnih organizacij. Vsled tega so bili fašisti prisiljeni, da omeje proslave le na večje. Razume se, da porabijo fašisti za take proslave ogromne svote, fašistični voditelji dobe namreč v takim slučajih posebne nagrade. (Mos)

NA RIJEČI SE I DALJE BORE OKO FAŠISTIČNIH JASALA...

Rijeka, oktobra 1932. Nedavno smo javili da je nakon demisijske advokata Stiglicha kao predsjednika riječkih komunalnih preduzeća (Servizi pubblici) ovo mjesto ostalo prazno i da su već započele borbe pojedinih struja, o tom, tko će zasjesti na predsjedničku stolicu. Bilo je više kandidata, ali izgleda da se nisu još složili. Riječka konzulta bila je prisiljena da pozove advokata Aricha neka provizorno preuzme upravu. Njegov mandat važi do konca ove godine. Valida će se do tog roka moći složiti protivničke grupe. Tako je to uvijek na Rijeci kadgod treba da netko zasjedne na koje »jače« mjesto. Netrpeljivost do krajinosti kraj sve — fašističke sloge.

PRIPRAVNI VOJNIČKI TEČAJEVI I PRIJETNJE RODITELJIMA ČIJA DJECA IZBJEGAJU TEČAJEVE

Rijeka, oktobra 1932. Fašizam je u svojoj jubilarnoj godini upro sve sile da u takozvane predvojničke tečajeve (corsi premilitari) dovede što veći broj omladinaca, koji slijedeće godine dolaze u vojsku. Naravno da se u ovim tečajevima glavna pažnja posvetila fašističkom odgoju, s ciljem da svaki vojnič bude — uvjereni fašista. I baš kao za napast, ove godine su svuda ovi tečajevi, kraj svih pogodnosti polaznicima podbacili strahovito. Naravno u kvartnerskoj provinciji nije bilo moguće niti 10 posto stavnih obvezanika dobiti u ove predvojničke tečajeve, a baš su htjeli ogromnim sudjelovanjem mladića pokazati ljubav k fašizmu u ovoj — graničnoj provinciji. Na Rijeci je izdan ponovni poziv uz prijetnju roditeljima, da su oni odgovorni za svoje sinove. Tko pozna fašizam znađe što ta prijetnja znači.

KRAŠKE JAME V VOJAŠKE SVRHE

Trst, oktobra 1932. — Število raziskanih jam se je po vojni naglo dvigalo. Leta 1892 je bilo odkritih in raziskanih

22 jam;

Leta 1907 je bilo odkritih in raziskanih

314 jam;

Zeta 1924 je bilo odkritih in raziskanih

1.700 jam;

Leta 1930 bilo je odkritih in raziskanih

3.000 jam;

Cav. Evg. Boegan piše v članku »Le caverne carsiche esplorate sono 3.000«.

(Piccolo, 5. okt. 1932.)

I risultati così ingenti sulla conoscenza delle caverne carsiche nella Venezia Giulia, si deve anzitutto al cospicuo interessamento delle autorità militari...

Iz navedenih podatkov je razvidno, da je ozadje tega napredovanja militaristično. Fašistični militarizem hoče tudi kraške jame uporabiti v vojaške svrhe. (Mos)

FAŠIZAM SLAVI SOTTOSANTIJA...

Gorica, 4. oktobra 1932. — Danas se navršila druga godina od smrti fašističkog učitelja Francesca Sottosantija, koji je bio ubijen od nepoznatog lica u slovenskom selu Vrhpolju blizu Vipave, gdje je vršio svoju službu. Povodom ove obletnice fašisti su priredili vrlo značajnu i demonstrativnu komemoraciju. Vrhpolje bilo je krcato fašista i narod je proživio jedan težak dan pun poniženja i izazova. Bili su prisutni svi fašistički prvaci iz Gorice i Vipave. Došao je i strašni federalni sekretar Avenanti. Milicioneri su došli oružani i prijetili su čitav dan našim seoskom pučanstvu. U jednom od mnogih govora Avenanti je rekao, da fašisti već drugi put dolaze u Vrhpolje, da slave Sottosantija i da je škola u tom selu postala fašistički oltar u ovoj drugorodnoj neprijateljskoj zoni. Fašisti dolaze u Vrhpolje, kaže Avenanti, ne toliko da drže nadgrobne govore, koliko zato, da izreknu još jedanput opomenu onima, koji mrze Italiju (...vigilacchi di fuori e di dentro...). Pred spomen pločom Sottosantija fašisti samo obnavljaju svoju zakletvu Mussoliniju i naglašuju, da imaju, kako je rekao Duce, još olova za pucanje u leđa. »Neka niko ne zaboravi — kaže Avenanti — da je Jugoslaviju s onu stranu Sniježnika.«

Medjutim ne će biti suvišno ako kažemo nekoliko riječi o tom fašističkom heroju Sottosantiju, koji je pred dvije godine bio ustreljen:

Došao je gol i bos sa ženom, koja je sav svoj imetak donijela u poderanom jednom kovčegu. Prvih je dana bio tih i skroman. Ljudima se smilio i stali mu donositi živeža i drva i svega, što mu je bilo potrebno; ta znamo, kakav je naš čovjek! Ali ta njegova povućenost nije dugo potrajala. Kada se ugojio i nasičio, počeo se baniti i terorizirati svu okolinu. Otjerao je općinskog tajnika i sam zasjecao na njegovo mjesto. Tajnik je bio Slovenac i nije mu drugo preostalo, nego da bježi preko granice u Jugoslaviju, da nađe negdje koru hleba, ta u Italiji mu je ne bi bili dali. Učitelj se utisnuo malo zatim i u tamoš-

nju gospodarsku zadrugu i počeo joj »voditi« knjige. Dakako ne badava! Ljudima je ovo nametanje dozlogrdilo, pa su se počeli buniti. To ga je dovelo do bjesnila. Ta on je došao da civilizira, I stao se osvećivati na djeci. Škola nije više bila hram prosvjete, nego mučilište nevne djece. Svaka je druga riječ bila: slovenski kreteni, svinje, barbari! U školi se nije smjelo čuti jedne slovenske riječi. Kako će djeca da govore drukčije, nego slovenski. Ali on je htio batinama, da ih civilizira. Za svaku slovensku riječ djeca su bila ispremlaćena na mrtvo ime. Svaka slovenska riječ koštala je dvadeset udaraca po prstima. Kod opetovane pogreške udarci bi se dijelili po ustima i ne rijetko su se djeca vraćala kućama krvavim ustiju.

Da uzmogne što savjesnije izvršiti svoju civilizatorsku misliju u Vipavštini, učitelj je pozvao i svog brata Huga u pomoć. Došao je još jedan odrpanac, koji je bio još gori. Taj je došao na gotovo. On je pomagao svom bratu »voditi« knjige i držati »školu«. Taj se je istom iskazao. Pljuvao je djeci u usta, psuovao ih najprostitijim izrazima, a djevojčice navlačio i pokušavao svašta s njima.

Narod dulje nije mogao trpjeti. Predao tužbu školskom nadzorniku u Vipavi. Ali uzalud. Pritužba je bačena u koš i nikada se nije uzela u rješavanje. Nekoj su roditelji odveli svoju djecu u Vipavu općinskom liječniku, no taj nije htio niti da ih pregleda, jer da ne smije. Narod je prestat slati djecu u školu tim živinama. Ali u zao čas po sebe. Udariše ga tako strašnim globama, da bi ga bili uskoro bacili na prosijski štap, pa je morao popustiti. I tako su djeca i nadalje stradala, ocevi strepili nad njom i gutali, gutali...

Jednoga je dana Sottosanti pred svojom kućom ustrijeljen iz puške. Bijaše to u subotu dne 4 oktobra, kasno uveče, kad se je vraćao kući s biciklom iz Vipave, gdje je upravo imao sastanak s nekim vidjenim fašistima i primio instrukcije, kako će da prosljedi svoj »civilizatorski« i asimilacioni rad u Vrhpolju. A sad ga, eto, slave...

NEUSPJESI FAŠISTIČKE ŠKOLE U ČIČARIJI

Stradanje našeg naroda u bijednoj Čičariji

Mune, oktobra 1932. Otkako su u našim krajevima prestale izlaziti naše narodne novine, ostali smo kao bez glave, jer ne čitamo više našu narodnu riječ, a niti znamo o događajima širom svijeta, a još manje o događajima iz naše tužne Istre, ali zbog toga nismo ipak klonuli duhom, a niti čemo, jer naš čički korijen ne da se tako lahko izkorijeniti, jer je dobro utvrđen u našim srcima.

Kod nas su naše vlasti ustanovile nekakvo dječje zabavište. Kako vam je poznato, htjeli bi našu gospodaru našu djecu odgojiti u svojem duhu, ali mi znamo da od čića nemogu postati kalabreži. Interesantno je vidjeti kada naša djeca izlaze iz tog zabavišta, te se pohvataju po pet do deset u kolo i hajde udri u pjevanje po našu. Doduše, učiteljicama i karabinjerima nije ovo po volji, jer svako toliko prigovara brigadir učiteljicama da im djeca pred nosom pjevaju te »divljačke« pjesme. I u istinu učiteljice se muče i mame našu djecu sa bonbonima i slatkišima, da bi ih lakše naučile na ono što je njima naloženo. Ali sve uzalud, jer čić je čić i ostat će takav. Tužila nam se jedna učiteljica, da iz naše djece nemože da napravi ništa, jer da su previše »tvrde glave« za talijanski, i da se čudi da kako mogu tako brzo shvaćati samo ako jedan put čuju od odraslih »te vaše, veli ona, proklete i divlje pjesme«. Radi ovog njihovog neuspjeha za-

branili su karabinjeri našim mladićima svako pjevanje u selu, jer si misle da će moguće na ovaj način imati boljeg uspjeha. Ali mi im kažemo da će se u računu na veliko prevariti.

Inače kod nas zavladao je očajno stanje. Jedinu proizvod naš bio je ugljenarstvo, a to su nam naše vlasti pod strogu kaznu zabranile. U zadnje vrijeme počelo se sa radom ceste iz Vodica prama nama. Mnogo će nam ova cesta napraviti štete u našoj šumi. Kada bi ova cesta išla od nas dalje i kada bi nas spojila sa Rijekom i Volosko-Opatijom, kao što je još prije rata bilo predviđeno, nebi nam toliko bilo teško, jer bismo mnogo lakše došli i prodali ono što izvažamo. Ali čemu će koristiti, kad vodi samo do nas. Mi na ovaj rad gledamo sumnjivim okom.

Kada su ono bili kod nas sakupili nekoliko djevojaka za nekakvu zabavu ili paradu u Rimu, na koju su morale naše djevojke ići, obećali su na našoj općini u Podgradu da će biti putovanje, a i sve drugo badava. Ali u njihovim smo se obećanjima prevarili, jer smo ovih dana dobili naloge, da mora svaka djevojka za sebe platiti. Račun glasi na svaku osobu 292 lire. Općina da ne može to da plati, jer da je previše opterećena dugom. Ovo je zaista za one, koji su išli u Rim, jedna velika opomena, pa će znati u buduću se ravnati. — Munci.

ŽIVLJENJE NAŠEGA KMETA V REŠKI DOLINI

Divača, oktobra 1932. — Celo leto delamo, orjemo in kopljemo, sadimo in sejemo v upanju, da nam jesen prinese plačilo za naš trud. Leto je dolgo, jeseni smo težko čakali, posebno letos. Marsikdo se je tolažil z mislijo, da bo vsaj lahko plačal obresti, popravil orodje ter imel še kakšen »sold« za zimo. Upali smo vsi, ne da bi pomislili, kam bomo s sadjem, z jabolkami in češnjami. Zdobolili smo se že ob sami misli na bogato letino. Pa nas je hudo prevarilo.

Jesen je tu, a bogate letine ni. Najprej dež, potem suša in zpet dež. Po naših njivah in vrtovih so udarjale velike vremenske neprilike. Zgonilo je celo seno, kaj pa še drugo! Fižola ni, krompir je slab in koruza ravno tako. Skoro da ne bomo imeli toliko, da bi se prehranili vsaj čez zimo. Kje naj vzamemo denar za najnujnejše vsakdanje potrebščine gospodinjstva in gospodarstva? Kje naj vzamemo denar za visoke davke, za zavarovalnine in drugo? Položaj je precej obupen. Vedno težje se preživljamo.

Kmalu bo potrkala zima na naše domove. V prejšnjih letih, smo imeli v naši dolini vsako zimo polne roke dela; zlasti pa je sadje dobro rodilo.

Naša dolina je dolga, a ozka. Brda, ki so povečini nerodovita, so s sadjem posajena tako na gostu, da tvorijo cele sadne gozdove. Naše češnje sicer ne morejo po zunanosti konkurirati bosanskim, pač pa lahko po okusu. Prav tako je prvovrstna naša jabotka. Pod Avstrijom smo sadje še razmeroma hitro razprodali. Čimveč ga je bilo, tem več smo ga prodali. Nikdar ni ostalo doma. Češnje smo uporabljali za kuhanje žgane — slivovke. To je bil edini pridelek, s katerim smo toliko izkupili, da smo krili vse stroške naših borihi kmetij ter nam je ostalo poleg tega

še za kak pribolišek. Z žganjekuho smo navadno pričeli tedaj, ko je začel pritiskati mrz. Ni bilo baš prijetno, posedati cele noči poleg kotla in paziti, kako teče žgana kapljica, toda bilo je rentabilno. V najslabšem slučaju smo prodali liter žganja po 9.—Lir. Par sto litrov slivovke, pa je skuhal skoro vsak naš kmet. Tudi z razprodajo ni bilo težko. Radi toga so pozimi zginjali dolgovi, ki so se nakopičili med letom. Tako je bilo pri nas nekako do leta 1926. Položaj se je na to stalno slabšal.

Sedaj sme kmet skuhati dnevno do 60 litrov žganja, zakar mora plačati že vnaprej za vsak dan 600 Lir. Na liter pride torej 10 lir davka. Dogodilo se je, da je neki gostilničar skuhal več žganja kot 60 litrov dnevno. Po konačnem kuhanju, je prišla financa, ter naredila kazensko ovadbo. Plačati je moral tolikokrat po 400 Lir globe, kolikor dni je kuhal. Ko so izdali dovoljenje za kuhanje, ga niso seveda opozorili, kako naj postopa. Pa ne samo to! Mnogim so vsled enega ali drugoga vzroka kratkoma zaplenili kotle ter ih odnesli. To je za nas velik udarec. Saj je vsak kotel stal svoječasno okrog 600 Lir. Nekateri se poleg zaplembe kotla, kaznovali še z visokimi globami ter zaporom. Tako je bil n. pr. neki kmet iz Reške doline pred leti obsojen na 11.000 Lir denarne globe in je moral odsediti 1 leto v koperskih zaporih. Vse to je zadalo našemu gospodarstvu velik udarec.

Vrstale so se prošnje na vse strani in na vse instance, a zaman. Fašistični režim se ni zganil; gotovo si misli: naj propade naš kmet. Čim prej, tem boljše! Zavedajo se dobro, da so s tem, posebno v Reški dolini onemogočili ne samo napredak, ampak tudi obstoj in eksistenco. Beda trka skoraj že na sleherni vrata.

(Mos)

izvršno je sredstvo za čiščenje želuca crijeva

MAGNA
PURGA

čisti bez boli. a brzo

MAGNA
PURGA

uklanja sve želučane boli, ako se uzimlje poslije objeda i večere u malo vode na vrhu od noža

MAGNA
PURGA

preporuča se djeci i odraslima. U apotekama jedan omot stoji 4 dinara.

TALIJANSKI ORGULJAŠI I LATINSKE PJESME ZA SLOVENSKA SELA.

Trst, oktobra 1932. — U župnom uredu župne crkve Sv. Antona u Trstu zaključeni su ovi dana upisi za »Scuola di Santa Cecilia«, koja je osnovana nastojanjem biskupije, pokrajinske vlasti i tršćanske općine, sa svrhom da se u njoj odgajaju učitelji i učiteljice crkvenog pjevanja i orguljaši za seoske crkve u »drugorodnim« zonama.

Kako tim povodom piše tršćanski »Il Piccolo«, u buduću, prema preciznim, strogim i neopozivim odredbama Svete Stolice, niko, ko nije vršio takvu školu i ko nije u školi »Svete Cecilije« naučio latinske pjesme, ne će moći da bude zborovodja ili orguljaš u crkva-ma, bilo u gradu, bilo na selu.

Nadalje, kaže »Piccolo«, svaka župa morat će imati jednu »Schola Cantorum«, koja će se sastojati od nekolicine izabranih ljudi i dječaka, a osim toga svaka crkva mora organizovati jedan crkveni pjevački zbor od viernika, muškaraca, žena i omladine, koji zbor mora da nauči latinske pjesme (canto gregoriano), da bi se moglo u crkvi skupno pjevati latinske liturgijske molitve. Osim spremnog orguljaša, koji je svršio Cecilijsku školu, svaka crkva morat će da ima bar jednog učitelja za zbor. »Ti učitelji, kaže »Piccolo«, morat će da nauče ljude ne samo melodiju, nego i značenje latinskih riječi, koje će se pjevati, i to bez razlike u čitavoj Julijskoj Krajini. Trebat će zato mnogo tih učitelja. Zato je osnovana ova važna škola. Oni pohadjači Cecilijske škole, koji budu pokazali naročiti interes, bit će poslani u Rim na više nauke u »Pontificio Istituto Superiore di musica sacra«.

Kako vidimo i po ovom značajnom detalju, crkva je sasvim u službi italijanizatorske akcije u Julijskoj Krajini. Iz naših crkava istjerat će se sasvim naš jezik.

IMENA SLAVENSKIH SVETACA I »POLO DI TRIESTE«

Trst, oktobra 1932. — Dne 5. oktobra objavio je »Il Popolo di Trieste« opširan članak pod naslovom »I nomi di battesimo... e i superstiti della speranza slava«. U tom članku fašistički list na svoj poznati način obara se na sve one, koji još ne će da uvide, da živu u granicama fašističke Italije, pa pokušavaju, da svojoj djeci daju imena, koja vrijedjaju fašizam. U tom članku »Popolo« govori o tome, kako se u svoje vrijeme u Italiji znalo po imenima djece, kojeg su političkog uvjerenja roditelji. Komunisti su davali djeci imena Lenjin, a oni, koji su divili Garibaldi, krstili su djecu imenima Garibaldijeve djece. Slaveni u Istri, Trstu i Gorici pod Avstrijom zaneseni panslavističkom idejom davali su svojoj djeci imena, Zorka, Mirko, Slava, Vladimir, Ciril itd., a napuštali su sve više imena latinske crkve. Ima još i danas ljudi, koji se usude da takova imena predlažu kod krštenja svoje djece. To naravno ne uspijeva. Zato nekoji roditelji krste svoju djecu u Ljubljani i vrte se s djecom u Italiju. Takvi zaboravljaju, da će im prizivni sud po zakonu naložiti, da dadu djetetu pravo latinsko ime... Fašizam ne će trpjeti fanatizma roditelja, koji su zatrovani politikom. »Popolo« kaže, da općinski načelnici često moraju odbijati da registriraju imena novorodjenih Zorka, Zvonimir, Ciril itd. Dakle, i Ciril? Ime sveca, koji je priznat od rimokatoličke crkve, koji je za tu crkvu zaslužan, ne smije se dati djetetu slavenskih roditelja, jer to fašizam smatra protivdržavnim aktom... A što na to Sveta Stolica? Čemu konkordat?

PRIMILI STE OPOMENU ZBOG ZAOSTALE PRETPLATE.

UČINITE SVOJU DUŽNOST. MI NE SA-LJEMO OPOMENU RADI NAŠE ZABAVE. NEGO ZATO, JER SMO NA TO PRISILJE. NI TEŠKIM PRILIKAMA, U KOJIMA SE LIST NALAZI.

GODINU DANA TAMNICE ZBOG SLAVENSKOG PREZIMENA

Trst, oktobra 1932. — Uvečer, 30. juna, karabinjeri u Svetom Križu kod Trsta obilazili su selom i kad su bili na trgu čuli su glasove iz gostione. Ušli su i vidjeli, da ljudi piju i pjevaju. Pjevali su valjda slovenski, jer su karabinjeri liude rastjerali i gostioničar je morao da lokal zatvori. Kad su izišli ljudi iz gostione karabinjeri su se uputili za dvojicom, Vladimirom Karličem (»Piccolo« piše Carli) i Rudolфом Tence. Na ovu dvojicu karabinjeri su bacili oko i naročito ih pazili. Karlič i Tence osvrnuli su se prema karabinjerima i izrazili valjda svoje negodovanje zbog toga. Karabinjeri su zato proglasili ovu dvojicu uhapšenima, te su ih odveli u kasarnu. Karabinjeri su ovu dvojicu tužili sudu. Iz izvještaja, koji je izišao u »Piccolo« proces je bio interesantan a naročito je interesantan ovaj dialog izmedju Karliča i pretsjednika suda:

— U prvom redu — kaže Karlič — ja sam nevin... Ja nisam nikoga vrijeđao. Na poziv karabinjera ja sam bio pripravan da idem s njima u kasarnu.

— A zašto ipak niste otišli odmah, nego ste se opirali?

— Jedan moment! Nisam mogao da odem s njima, jer nisam mogao.

— Kako — niste mogli?

— Bio sam vezan! I nisam mogao gotovo da se ni mičem. A oni su me dotle tukli...

— A zatim?

— Ja sam samo u kasarni napravio jednu malu opasku karabinjerima.

— Kakovu opasku?

— Kako su oni pisali moje ime sa C. ja sam ih upozorio, da se moje ime piše sa K.

— A zašto?

— Zato, jer se ja pišem Karlič!

— I vi mnogo držite do toga K?

— Ja držim do toga! I radi tog nesporazumka pograbilo smo se...

Ispitivali su i Tencea, koji takodjer kaže, da je nedužan i da nije ništa, baš ništa skrivio. Karabinjeri Giuseppe Fasana, Gino Cordovado i Emil Spigarolo ponovili su ono, što su u prijavi iznijeli. I Tribunal je osudio Karliča na godinu dana zatvora, a Tencea na 6 mjeseci zatvora. Vladimir Karlič star je 24 godine, a po zanimanju je klesar, a Tence ima 23 godine, a po zanimanju je mehaničar. Po svemu je očito, da je čitava optužba, a prema tome i osuda pala zato, jer je zbog prezimena došlo do riećkanja i natezanja izmedju optuženih i karabinjera, koji su podnijeli optužbu zbog »uvreda i opiranja organima javne sigurnosti«.

PROMJENE U FAŠISTIČKOJ ORGANIZACIJI

Trst, oktobra 1932. — Sekretar fašja u Koprivi Enrico Codelli demisionirao je, a na njegovo mjesto postavljen je Luciano di Marco. — Demisionirao je i komesar fašja u Kaufanaru Gino Benardelli, a na njegovo mjesto postavljen je kao sekretar fašja Giuseppe Montonesi.

KO JE IZMISLIO SPOMENIK SIDRA NA RIJEČI

Rijeka, oktobra 1932. — »Istra« je već pisala o uklanjanju onog sidra, koje je kao spomenik stajalo na jednom riječkom trgu. Naročito su »Frani« i »Jurina« rekli tim povodom par dobrih. Sad se u talijanskoj štampi javljaju članci i člančići, u kojima se govori o historiji tog sidra, a interesantno je, da se javilo nekoliko »umnika« i »D'Annunzijevih heroja«, koji prisvajaju za sebe zasluge za postavljenje tog spomenika i na nekoliko raznih načina tumači se kako je do toga došlo. Sve se više uvjeravamo, da je fašistička »manjafogeri« bezgranična.

ZAPALJENJE „BALKANA“ I ANEKSIJA RIJEKE NA VELIKOJ FAŠISTIČKOJ IZLOŽBI

Trst, oktobra 1932. — U Rimu se otvara velika fašistička izložba, na kojoj će biti izložene sve slike, uspomene, trofeji i razni predmeti u vezi s postankom fašizma i prvim borbama fašizma. Bit će zastupana i Julijska Krajina i već je materijal sabran. Bit će tu mnoge naše zastave zaplijenjene po našim društvima, a i razne druge stvari.

Tako će medju ostalim biti izloženo i ono pero, kojim je Mussolini potpisao dekret o aneksiji Rijeke, kao i ključevi, koje je Mussolini toga dana (16 marta 1926) predao kao »simbol te aneksije talijanskom kralju. U talijanskoj štampi izašla je ovih dana slika tog fatalnog pera i tih simboličkih ključeva, (kojima su zatvorena vrata tamnice, u koju je bačena Rijeka!). Iznad tih slika stajao je naslov »Due preziosi cimeli«.

„RENJIKOLO“ NADZIRE TRŽAŠKEGA ŽUPANA!

Trst, oktobra 1932. — Celo vrsto dugih let je trajalo, predem je Trst u dr. Giorgiu Pitacco dobio župana domaćina. Dr. Pitacco je bil sicer župan tržaškoga mesta že kmalu po prevratu, takoj ko se je odpravil komisarijat toda tedaj je njegovo županovanje trajalo le malo časa. V Rimu namreč niso zaupali domaćinom v Trstu, in ko je prišla fašistična reforma občinskoga zakona z župani, ki jih je imenovala vlada, dr. Pitacco ni bil med onimi, ki bi jih bila vlada smatrala za dovolj zanesljive. Šele po več letih je zopet zasedel mesto tržaškoga župana. Senator kraljevine Italije je menda vendar dovolj zanesljiv za tržaškoga župana! Toda popolnoma pa v Rimu le ne verjamejo, da bi se tržaška občina mogla upravljaljati po svojih lastnih ljudih in močeh. Pristali su pač na to, da bi župan domaćin, ali dodal so mu nadzorstvo v osebi podžupana, ki ne sme biti Tržčan, temveč »renjikolo« in obenem prekallen pristaš fašističnoga režima, državni uradnik. Takega podžupana je sedaj dobio Trst v podprefektu dr. Ottaviju Gabbettiju Piemontezu, ki je doslej služboval v ministarstvu notranjih stvari in politični službi po Gornji Italiji. Naj je novi podžupan še tak strokovnjak v občinskih stvarih, mu je Trst s svojimi posebnimi razmerami dejanski »španska vas« in bo vsekako trajalo precej dolgo, predem se bo vživel v te razmere. Koliko more biti potem njegovo delo korisno mestni občini, je pač razumljivo. Toda za to itak ne gre. Kajti njegova glavna naloga je, da nadzira župana in sploh delo domaćinov v občinski upravi, za kar so porazumešanji vsepovsod »renjikolski« opazovalci.

CIJENE BLAGA U ISTRI PADAJU

Pazin, oktobra 1932. — Uslijed sve veće bijede, koja vlada u našim selima, blago se prodaje uvijek sve jeftinije, samo da se dodje do novaca za poreze, jer u slučaju da se porezi ne plate može i čitavo imanje na bubanj za par stotina lira. Dne 2. oktobra na dan Sv. Mihovila održan je u Pazinu godišnji sajam. Bilo je dovedeno mnogo blaga na prodaju, ali se nije bogzna što prodalo. Goveda su bila po 150—220 lira po kvintalu žive vage. To znači po liru i pedeset centezima do dve i dvadeset kilogram! Krave po 120—200 lira, telci po 220—270 lira kvintal. Konji su bili po 1200 do 2000 lira po glavi. Te su cijene prilično visoke, zato, jer seljaci u Istri konje većinom kupuju, a prodaju ih talijanski trgovci. Magarci naprotiv mogli su se dobiti po 50 lira! Ovce po 60 lira!

U »Popolo d' Italia« od 29 septembra izišao je jedan članak, koji govori o toj fašističkoj izložbi, a u tome je članku slika »Balkana« u plamenu. To je ona ista slika, koju smo mi nekog dana donijeli u »Istri« povodom dolaska Giunte u Trst. Pod slikom »Popolo d' Italia« piše: Trst, 14 jula 1920 — posljednji plamen uništava slavensku jazbinu. A u članku je rečeno:

»U mjesecu julu 1920 kronika je zabilježila razmah trščanskog fašizma, koji prelazi naglo u napadaj, rušeći pred sobom oružjem i ognjem najopasnije tvrdjave komunističke i slavenske. Zora 14 jula pozdravila je plamen, koji je uništio »Balkana«.

Na izložbi će biti kao naročito ponosni trofeji izložene slike »Balkana« u plamenu i razni predmeti, koji potječu na taj događaj.

ARETACIJA KOD PODBRDA

Gorica, oktobra 1932. — Financijska straža uhapsila je 28 septembra kod Podbrda Ernesta Volfa starog 25 godina. On je financima bio sumnjiv, jer se nalazio blizu granice. Izjavio je na pitanja, da je bio u Jugoslaviji i da se sada vratio. Volf je bio predan karabinjerima, koji su ga zatvorili u sudbeni zatvor u Podbrdu.

GRAZIOLI OBILAZI PO KRASU

Trst, oktobra 1932. — Po naredjenju pokrajinskog fašističkog tajnika obavlja ovih dana op trščanskom Krasu u sezanskoj zoni inspekciju centurion Grazioli, koji je sekretar fašja u Sezani i inšpektor zone. Informira se o radu organizacija u drugorodnim selima i izdaje naredjenja, da se rad pojača, jer u Trstu nisu baš najzadovoljniji s dosadanjim rezultatima.

NA NAŠU OPOMENU, KOJU SMO RAZASLALI DUŽNICIMA OKO 1 OKTOBRA NIJE ODAZIV BIO ONAKAV. KAKAV BI MORAO BITI. KONAC JE GODINE BLIZU, A JOŠ IMA DUŽNIKA, KOJI SE NEKAJU DA POŠALJU PRETPLATU. ONI NE MISLE, KAKO SU VELIKE NAŠE BRIGE I NE PITAJU SE OTKUDA ČE UPRAVA »ISTRE« SMOĆI VELIKE SVOTE ZA TROŠKOVE ŠTAMPARIJE. NE TRAZIMO MILOSTINJU, NEGO MOLIMO JOŠ JEDAMPUT SVE ONE, KOJI DO SADA NISU IZVRŠILI SVOJU DUŽNOST DA TO ŠTO PRIJE UČINE. JER JE KRAJNJE VRIJEME.

FAŠISTIČKA PROPAGANDA PROTIV BJEŽANJA U JUGOSLAVIJU

Trst, oktobra 1932. — Fašistička štampa sigurno po višem naredjenju iskorištava svaku priliku da medju našim narodom širi zle vijesti o prilikama u Jugoslaviji, da bi što manje naših ljudi bježalo preko granice. Naročito voli fašistička štampa ako samo može, da donese svaki slučaj povratka emigranata, koji nisu u Jugoslaviji našli posla, pa su se vratili u svoja sela uza sve opasnosti, koje su s time u vezi. Dne 6 oktobra donio je »Piccolo« vijest, da su karabinjeri kod Idrije uhapsili Vladimira Volka Ivanovog, starog 25 godina, iz Trnova u Goričkoj, koji je bio tajno emigrirao u Jugoslaviju, da nadje posla, pa se vratio opet u Italiju. Kako »Piccolo« piše, Volk priča, da je u Jugoslaviji vrlo zlo, da je on obišao sve krajeve i da nigdje nije našao zaposlenja, da je morao prositi da se prehrani i da je sretan, što je došao opet u Italiju, pa makar i zna, da će biti kažnjen za prelaz granice bez putnice. — »Piccolo« je medjutim sretan što je mogao ovakovu vijest da donese. Šteta samo, što su ovakvi slučajevi ipak rijetki i što veselje »Piccola« ne može biti veće.

»IL COMBATTENTE E I DUE CONTADINELLI«

Trst, oktobra 1932. — Jedan talijanski bivši ratni borac došao je na Kras i obišao ona mjesta, gdje je za vrijeme rata ratovao. Zaustavio se u blizini Doberdoa, zamislio se nad onim što je bilo i od ganuća je — zaplakao. Malo čudno za bivšeg ratnika, ali, eto, on je zaplakao. Prošla su tuda dva dječaka: Miro Ferletič i Josip Grgolot. Zaustavili su se kod čovjeka, koji plače gorko i smilio im se taj bijedni zaplakani čovjek, pa su i oni počeli plakati. Možda i nisu formalno plakali, možda su bili samo malo tužni kod tako žalostnog prizora, no recimo, da su čak i plakali.

I sad što se dogodilo? Taj ganuti zaplakani ratnik još se više ganuo i to tako jako, da se osjetio ponukanim, da je o tome napisao pismo jednom učitelju u Doberdobu, a taj je učitelj to pismo objavio u trščanskom »Piccolo« pod gornjim naslovom. U tom pismu s velikim se zanosom iznosi taj »veliki događaj« o ratniku i »drugorodnoj djeci«, koja zajedno plaču. U tome se vidi, kaže se u pismu, kako je velika i sveta akcija fašističkih učitelja u drugorodnim zonama koji od drugorodne djece stvaraju Talijane. Talijanski učitelji na Krasu pravi su apostoli. Zaplakani ratnik iskoristio je priliku, kad mu se to dogodilo, te je odmah on dvoje djece slikao, da bi mu ostala o njima što trajnija uspomena i dokaz o talijanstvu Krasa. Taj zaplakani ratnik nije niko drugi nego sekretar milanske pokrajinske organizacije kombatenata Enrico Fabbrica, koji — kako vidimo — na vrlo jednostavan način fabricira talijanstvo Krasa.

Pripovijest „Istre“

Zastava na vjetru

Jože Jeram (Nastavak 34.)

Odagnali su ih.

U varoši su ih odveli na karabinjersku stanicu, koja se nalazi u uskoj ulici. Za stolom, natrpanim papirima, sjedio je marešjalo, koji je nedavno zaminjenio debelog, dobrodušnog gospodina s evropskim licem. Ovaj je imao afrički obraz. Njegove čeljusti bile su izbočene napred i kao da prijete — ugrizom.

— Ova dvojica su? — digne se marešjalo i zareži.

— Da, gospodine marešjalo, — odgovori hitro karabinjer.

Započelo je ispitivanje.

Mladići su tajili. Nisu pomagala ni obećanja, da im se ne će ništa dogoditi, a niti grožnje. Sve uzalud.

— Ko je dakle bio? — bjesnio je nad njima marešjalo.

— Od nas... od nas mladića niko... Bili smo one večeri svi zajedno.

— Hoćeš li priznati ili ne! — pljusne marešjalo Cigoja po licu, da ga je oblila krv, koja mu je navrla na usta.

Cigoj je posrnuo, ali ostao je na nogama. Pogledao je i digao lancem vezane ruke, da bi pesnicom obrisao toplu tekućinu, koja mu je curila preko usnica i brade.

— Dolje ruke! — otrgne mu marešjalo ruke s lica. — Pij svoju krv, lži je! Još više ćeš je popiti! Da li ćeš sada priznati?

Cigoj je zaničkao glavom.

Iz marešjalovih ustiju pljusne kiša psovki.

Udaljio se za trenutak i reče okrenut karabinjerima, koji su stajali po strani i gledali:

— Čovjek je dobar, a ove beštije ga razdražuju. Kad sam razdražen postajem i ja zvijer.

— Priznajte! — upozoravao je mladiće jedan karabinjer, koji je bio još sasvim mlad i mlječan i oko ustiju imao je sasvim ženske crte. — Bolje je ako priznate!

Mladići nisu ni čuli te riječi. Koritnik je gledao Cigoja, kojem je mlaz krvi padao preko brkova i ustiju.

Marešjalo je namignuo jednom karabinjeru i pokazao mu na Cigoja.

— Neka se opere!

Karabinjer je odveo Cigoja na hodnik, Koritnik je ostao u sobi s marešjalom i jednim karabinjerom. Zatvorili su vrata. Marešjalo stupa pred mladića još jedamput:

— Priznaj!

Koritnik je zaničkao kimanjem glave.

Marešjalo namigne karabinjeru. Karabinjer se bacio na mladića, silom ga bacio na klupu i vezao ga s velikim naporom na klupu s dva remena, da se nije mogao niti maknuti.

Tog trenutka bilo je Koritniku teško pri duši. Bilo mu je jasno zašto su odveli Cigoja iz sobe. Sve ono što je čuo o mučenju po zatvorima i karabinjerskim stanicama, došlo mu je pred oči. Bio je uvrijeđen u svom ljudskom ponosu. Ali što da čini? Da viče? Da rastrgne lance? Bio je slab, bez snage. Njegovo lice bilo je još kao u djevojke. U svojem je srcu zaključio, da neće priznati ono što nije učinio.

Marešjalo je medjutim zapalio novu cigaretu i gledao je smješeći se na vezanog mladića. U lijevoj ruci držao je cigaretu, desnom je uhvatio mladića za brkove, povukao ga je oštro i bijesno siknuo kroz zube:

— Ti — si — rastrgao — zastavu —!

— Ne! reče s mukom Koritnik i grčevito se branio vezanim tijelom, glavom, očima.

— Ne? Ti — si — to — učinio —!

Opet ga je zgrabio za brkove i povukao. Po treći i četvrti put... Svaki put mu je ostalo u rukama nekoliko dlaka.

Mladić se svijao od bola, ali nije ništa priznavao. Na gornjoj usnici pokazala se je krv. U iznemoglosti i muci, u gadjenju, u poniženom čovječstvu, napeo je sve sile, da bi se oslobodio. Bilo mu je sve uzalud.

I pljunuo je marešjalu u lice...

— Tako?... Čekaj... siktale su izbočene čeljusti afričkog lica. Otresao je pepeo s cigarete, da se pokazao živ žar. Pritisnuo je cigaretu medju brkove

Koritnikove... Koritnik je tresao glavom. Od bola mu je zastajao dah. Marešjalo ga je zgrabio za kosu, da nije mogao ni da se gane glavom i palio mu je usnice.

Kad je za deset minuta ušao u pratnji karabinjera Cigoja u sobu, sjedio je Koritnik slomljen na klupi i s mukom je digao pogled prema njemu. Kao da je nekim stidom i gorčinom opterećen. Cigoju se pričinilo, da vidi krvave suze, kako mu teku licem. Njegovih brkova nije više bilo. Usnice su bile otečene i nešto usrene krvi bilo je na njima.

— Priznaj! — reče Koritnik bonim glasom Cigoju.

— Nije moguće drugačije...

Marešjalo je mjerio Cigoja, čije je lice bilo od udaraca sve otečeno.

— Da li ćeš priznati?

Pogledao je Koritnika strtog, slomljenog, krvavog...

— Reci: da!

— Da!

Bilo je zaključeno.

Vodja tamničke straže je stupio pred suca i pozdravio vojnički:

— Što ima nova?

— Javljam, da smo doveli nova dva krivca iz Stožica.

— Dva nova?

— Dva — prava. Oni su dobrovoljno priznali sve.

— Do djavola! — zgrozio se sudac. — Ostalu četvoricu morat ćemo dakle pustiti iz zatvora.

— Teško će to biti, gospodine suče.

— Pa i onako nisu priznali.

— Tukli smo ih.

— Ah, da! — zamislio se Kalabrež. — A da li su tragovi jaki?

— Plavi su od udaraca. Krvave košulje imaju.

— Uzmite im košulje, operite ih. Kad im nestanu modrice s tijela, pustite ih.

Svi su dali košulje za pranje, samo France Meden je uspio da je skine s tijela i da ugura najkrvavije dijelove u cipele. Kad su došli do njega, on je rekao, da nije imao košulje... (Nastavit će se.)

ILICA 128

Nabavljajte **Pokucitvo**

Kod **J. D. Opacić i Sinovi**

u vlastitoj kući

ILICA 128 telefon 62-39 ILICA 128

RAZNE VIJESTI U FOND ISTRE



Naš »Savez« u svojoj okružnici, koju smo objavili u posljednjem broju »Istre«, kaže i ovo:

Ako ne podupremo čim prije svoje jedino glasilo:

a) oslabiti će veza, koja stvara iz pojedinih rastrganih emigrantskih skupina snažnu cjelinu;

b) ugasiće se jedino svjetlo, koje rasvjetljuje tragičnu tamu nad Julijskom Krajinom;

c) pasti će posljednji borac, posljednji naš list na neizricivo veselje fašističke novinarske armade.

Čitava naša emigracija, sve emigrantske organizacije stoje u ovim mjesecima do konca godine pred kušnjom. Pokazat će se koliko vrijedi naša volja i koliko je u svakom našem emigrantu smisla za žrtvu i sistematski rad za najvažniju stvar — za našu štampu.

Rad za štampu ne podnosi izgovaranja. Niti onog uobičajenog izgovora s križom. U fond lista se prima i najmanja svota po 1 dinar. Moramo postići, da svaki emigrant, svaki naš prijatelj žrtvuje za naš list barem 1 dinar, ako već ne može da bude pretplatnik. — Svako emigrantsko društvo je moralno odgovorno, koliko će propagirati i sabirati za naš list u svojoj okolini.

Nadamo se, da će ovaj apel Saveza naći na razumijevanje i da će svi prijatelji lista poradići na raspacavanju naših blokova s listićima po 1 dinar u fond »Istre«, da će i inače sakupljati i doprinostiti u fond, da će tražiti nove pretplatnike i da će redovito plaćati pretplatu.

Objavljujemo daljnji spisak darovatelja u »Fond Istre«:

Knavs Jožef, St. Rupert pri Mokronogu Din 8.—; Šuligoj August, učitelj Trbovlje Din 5.—; poruč. Zlatič Milutin, Virovitica Din 4.—; Kovatić Hrvoje — Orosavlje Din 5.—; Grl Milan, Mihaljevci Din 8.—; Lazar Tone, sol. upr. Martin Din 5.—; S. Topić, Rab Din . . .; Stofa Rafael, Ljubljana Din 8.—; Zidarić Marija, učitelj Ptuj Din 20.—; Grgurina Vjekoslav, Novisad Din 25.—. — Do sada ukupno Din 2625.50.

Jedan naš pretplatnik, g. A. Z. iz Murške Sobotice piše nam ovo značajno pismo, koje objavljujemo da bi bio opomena i ugled ovima, koji se ne odazivlju:

»Vaš apel v »Istri« od 7. X. je segel meni globoko v srce, v sled tega sem sklenil, da Vam bom poleg naročnine pošiljal v sklad »Istre« še po deset Din mesečno.

Ako mi bodo razmere dopuščale, Vam bom pošiljal tudi kaj več, toda po deset Dinara Vam bom sigurno pošiljal. S pošiljanjem pričnem 1. XI. 1932. Bratsko Vas pozdravlja A. Z. itd.

VJENČANJE DRA JOSIPA WILFANA
Dne 27. septembra vjenčao se u Zenevi g. dr. Josip Wilfan, predsjednik Kongresa Evropskih narodnih manjina i bivši naš poslanik u rimskom parlamentu s g. Evgenijom Sorokinom. — U ime naše emigracije mi našim odličnom prvaku iskreno čestitamo.

PRENOČIŠĆE »TABORA« V LJUBLJANI
Društvo »Tabor« prosi vse, ki so prešli prošnju za prostovoljne prispevke v obliku podpore ali posojila, da pošljejo namenjeno po mogućnosti čimprej. Društvo je sicer že zbralo toliko sredstev v denariju oz. v naravi, da je moglo prići za gradbo prenočišća, želi pa, da bi bilo dovršeno že pred zimo, ker je potreba z svakim dnevom veća.

Obenem se društvo obraća do vseh, ki jim je usoda naših brezdomnaca pri srcu, s prošnjom, da priskočijo društvu na pomoć. Eventuelne prispevke je poslati na naslov društva Ljubljana — poštini predal 308. oz. po poštini položnici št. 16068, za kar se društvo v naprej najtoplije zahvaljuje.

ORGANIZACIJA JUGOSLOVENSkih EMIGRANTOV (ORJEM) V TRBOVLJAH PRAVLJA AKADEMIJO

V našu organizaciju je u zadnjem času prišlo novo življenje. Stvorila se je skupina mlađih članova, ki se je z velikim navdušenjem i u vnuem pričela pripravljati na akademiju, ki jo naša organizacija priredi u novembru ob 12. obljetnici rapalske pogodbe. Z veliko ljubezno su se naši priprost fanje i dekleta skupno z djakim i inteligentim poprijeli vaj, da dostojno prikazemo trboveljskemu prebivalstvu tragiko našega za suženjega naroda. Priprani smo, da u novembarska prireditev u življenju naše organizacije mejnik nove dobe većjega razmah i u pogledu našeg dela naše majhne emigrantske družinice u Trbovljah.

IZVANREDNA GLAVNA SKUPŠTINA ZADRUGE »ISTARSKI DOM«

»Istarski Dom« zadržava za gradnju malih kuća u Zagrebu održavat će svoju izvanrednu glavnu skupštinu u nedjelju dne 16. o. mj. u maloj dvorani Kola, na se pozivaju svi članovi, da toj skupštini prisustvovati izvole. Ravnateljstvo.

MLADA SOČA — KORUŠKOJ

Dne 11. o. mj. imala je Mlada Soča u Ljubljani sastanak posvećen Koruškoj povodom godišnjice koruškog plebiscita.

DRAGO BAJEC

PESEM PRIMORSKIH EMIGRANTOV

Kot kaplje bežimo od dneva do dneva, v potoke se zbiramo, v reke široke, in zbogom naš vedno glasneje odmeva, ko z morja k obali iztezamo roke.

Iščemo dela mi delavci črni, iščemo kruha mi brezdomovinci, gluhi za klic smo: »Vrni se vrni!« Iščemo srece mi kreпки Tolmenci, mehki Vipavci in Kraševci, Briči, težko po solnčni nam je Gorici.

V rudnikih, farmah nam teče življenje, mesimo kruh tam za žene otroke, kvas nam ljubezen je sol nam trpljenje, večno se gibljejo, trudne nam roke.

Misel le ena je varuh nad nami vsa za plačilo trpljenja, bolesti, »Zena in dom naš za morjem, gorami še se povrnemo k tebi mi zvesti...!«

KOMEMORACIJA VLADIMIRA GORTANA U ZAGREBU

Na obljetnicu tragične smrti Vladimira Gortana, održaje društvo »Istra« komemoraciju u društvenim prostorijama Boškovićeve 40, u nedjelju 16. o. mj. u 9.30 sati prije podne.

Zadužnice služiti će se u ponedjeljak 17. o. mj. u 9 sati u crkvi Sv. Marka.

Poziva se članstvo, nacionalna društva, kao i ostalo građanstvo, da u čim većem broju prisustvuju.

SKUPŠTINA JUGOSLOVENSKE MATICE U SUŠAKU

U nedjelju održana je u prostorijama u bivšoj Kozulićevoj vili na Pečinama prva redovita glavna skupština Jugoslavenske Matice. Skupštini je prisustvovao lijep broj građana i istarskih izbjeglica. Skupštinu je otvorio dosadašnji tajnik Akcionog odbora g. Josip Bačić. Istakao je u svom govoru ciljeve i zadaću Jugoslavenske Matice i dosadašnji rad. Kroz ova 4 mjeseca od kada je pokrenuta akcija za osnutak Jugoslavenske Matice u Sušaku održano je nekoliko predavanja i ujedno se pomoglo pojedinim izbjeglicama, da nadju namještenja i zarade. Sad, kad su pravila potvrđena, razvit će Jugoslavenska Matica punu djelatnost i nada se, da će građanstvo poduprijeti njena nastojanja. G. Viktor Car Emin naglasio je potrebu rada i brige za izbjeglice uveren, da će Sušak potpomoći Jugoslavensku Maticu u ovom radu.

Iza toga izabran je upravni odbor: predsjednik g. Josip Bačić, učitelj Drž. zanatske škole; potpredsjednik g. Umek Dragutin, postolar; tajnik g. Ante Cerovac, stud. phil.; blaginjak g. Josip Frol, ekonom Martiščice. Odbornici: gđja Marija Hajdinger, ravn. učiteljica; g. Bruno Umek, radnik; g. L. Čus, radnik; g. Miroslav Pajalić, aps. Kom. vis. škole.

PREDAVANJA DELAVSKEGA PROSVETNEGA IN PODPORNEGA DRUŠTVA »TABOR« V LJUBLJANI

Dne 6. t. m. ob priliki 12. obljetnice koruškega plebiscita je priredilo društvo predavanje s sklopičnim slikami. Predavao je akademik Fikar Vekoslav. Udeležili so se ga u lepem številu tudi tukajšnji koruški emigranti. V četrtek, dne 13. t. m. je predaval o Vladimiru Gortanu in Istri tovariš Drago Pahor.

PREDAVANJE O SPECIJALNOM TRIBUNALU NA SUŠAKU

U subotu, dne 8. oktobra priredilo je sušačko »Narodno prosvjetovanje« zajedno s Jugoslavenskom Maticom predavanje o temi »Fašistički specijalni tribunali«.

SJEĆANJA NA »DRUŠTVO JUGOSLOVENSkih ŽELEZNIŠKIH URADNIKOVA« U TRSTU

Udruženje željezničkih činovnika u Ljubljani imalo je prošle subote svečanu sjednicu, na kojoj su bile predane diplome gg. Vargazonu i Černigoju u znak zahvalnosti za njihovo dugogodišnje i uzorno djelovanje. Na toj sjednici govorilo se o djelovanju odlikovanih u »Društvu jugoslovenskih željezničkih uradnikova«, koje je bilo osnovano pod tim imenom u Trstu još 1909. godine. Odlikovani su se pokazali kao izvršni borci u borju za nacionalna i staleška prava u vrijeme, kad je bila veleizdaja priznavati jugoslovensku ideju. G. Černigoj bio je dugogodišnji predsjednik centralne uprave tog prvog jugoslovenskog željezničarskog udruženja, koje je baš u Trstu osnovano i postojalo.

MOJA ZAHVALA

U mojoj dubokoj žalosti, ostavši sam samcat na ovome svijetu — u Podgoraču, iznenadilo me i ganulo ono par redaka naše »Istre«, koja mi je prigodom prerane smrti moje pokojne družice Pavice izrazila saučešće. Ja se ovime najtoplije zahvaljujem našoj »Istri«. — Moram nadalje da se javno zahvalim mojim dragim zemljacima i prijateljima gg. Ivi Šepiću, sreskom nadzorniku, Mati Mogoroviću i Janku Petarosu, mojim dragim kolegama i suborionicima u Istri, koji dohrliše na sprovod moje nezaboravne supruge. Ovi moji dragi prijatelji i istarska braća sjetili su me i naše mučeničke Istre i njenih patnja: progonstva, što sve je osjetila i pretrpjela moja supruga, moja suputnica i vjerni moj i junački suborionik. — ali pri tome nastrada njeno zdravlje. Ključ bolesti u Buzetu ovdje u Podgoraču bacila ju u preran grob.

Ujedno moje tople zahvale i kolegi iz Našica g. Nikoli Nadi, koji je prisustvovao pogrebu: hvala i nekim mojim prijateljima i kolegama Istranima, koji mi izrazili pismeno svoju sućut. — Žalostan sam ja, žalostan je i Istra, ali dušu u se, pogled u visine — i bit će bolje. — Podgorač, 4. oktobra 1932. Vinko Šepić, ravn. učitelj.

PREDAVANJE U OMLADINSKOJ SEKCIJI DRUŠTVA »ISTRE« U ZAGREBU

Redoviti članski sastanak održat će se u subotu dne 15. oktobra u 8 sati na večer u društvenim prostorijama Boškovićeve ul. 40. Prema dnevnim redu predavat će g. prof. M. Rojnić. Poziva se članstvo da tom sastanku u što većem broju prisustvuje. Naročito se poziva članstvo da dodje na komemoraciju Gortana, koju održava društvo »Istra« u nedjelju dne 16. oktobra u 10 sati prije podne u društvenim prostorijama. Poslije podne bit će izlet u Gračane. Polazak iz društvenih prostorija u 2 sata.

OSUDA JEDNOG NEDOSTOJNOG

Ljubljansko »Jutro« od 12. o. mj. i još nekoji listovi donose vijest o osudi Marjana Pangosa iz Trsta. Proces se održao pred malim senatom u Ljubljani. »Jutro« piše:

11. oktobra ob 10.30 dopodne je stopil u dvorano elegantno, črno oblečeni Marjan Pangos, 26-letni »zasebni uradnik«, po rodu Tržačan. Pangos je na čuden način pobegao iz Italije. Z Reke se je 13. novembra 1930 odpejao na italijanskom parniku proti Lušnju. Na Rabu je stopil na naše ozemlje. Doživljao je nato prave avanture. Naposljed se mu je lani avgusta posrećilo dobiti službu dnevnika. Tu se pa ni »zkazal« zaupanja vrednoga in zanesljivoga. Razprava proti Marjanu Pangosu je bila strogo tajna. Po dnevnoj razpravi je bil Pangos obsojen na 8 mesecev strogega zapore zaradi zločina odnosno prestopka po §§ 102 in 401 kaz. zak., ker je izdajal državne tajnosti, ki pa niso bile tega značaja, da bi s tem spravil državo vevarnost. Oprošćen je bil od obtožbe, da bi zlorabljal še po odpustu iz službe svoj položaj. V kazni mu je sodišče vstelo preiskovalni zapor od 16. junija naprej. Proti sodbi sta prijavila revizijo in priziv radi odmere kazni tako državi tožilec, kakor branilec. Pangosu se zato ne bo vsteli v kazni nadaljni zapor, dokler zadeve končno ne reši stol sedmorice v Zagrebu. Sodba je bila javno razglašena.

GLASOVI ŠTAMPE

FAŠISTIČKA ŠTAMPA BIJESNA NA »ISTRU«

Trst, oktobra 1932. — Mi smo u »Istri« već više puta javljali o propadanju Trsta i poduprli smo naše tvrdnje talijanskim službenim statistikama pa čak i citatima iz talijanske fašističke štampe. U jednom od svojih posljednjih brojeva »Istra« je donijela članak pod naslovom »Ponižavanje grada, koji umire«, u kojem smo pisali; kako »Piccolo« moli Uga Ojettia, neka bi se zauzeo za Trst. Mi smo u tom članku ukazali na razočaranje, koje su doživjeli trščanski Talijani pod Italijom, koja ih je sasvim upropastila i bacila na prosjački štap. »Piccolo« se sada ljuti na naš list u svom uvodniku od 2. oktobra. Po svemu izgleda, da je naš članak bio zapažen od službene Italije, pa je vlada povukla za uho »Piccola«, kako smije iznositi stvari, koje su tako alarmantne. I sad »Piccolo« nastoji da u članku od 2. oktobra dokaže, kako uza sve to, što je Trst propao, trščanski Italijani nisu manji patriote nego su bili prije. U tom članku »Piccolo« kaže: »Moramo reći jedamput za svagda onima, koji motre na sve što se događa u Trstu s maliciozom, da će Trst biti uvijek najvjerniji grad Italije, vjeran svojoj historiji i svojim nacionalnim idealima, spreman na svaku žrtvu, pa makar postao običnim ribarskim gnijezdom i makar će na njegovim obalama narasti trava velika kao žito«. — Kako vidimo »Piccolo« ima sasvim jasnu sliku Trsta u skoroj budućnosti...

ANTIFAŠISTIČKA ŠTAMPA O TERORIZMU U JULJSKOJ KRAJINI

Pariz, oktobra 1932. — Posljednji broj antifašističkog tjednika »La Liberté« (od 6. oktobra) donosi opšran članak pod naslovom »Fašistički terorizam u Istri«, »Demonstracije seljaka«. — Čitavo jedno selo osuđeno. — Aretacije u masama. U tom članku točno se iznose najnoviji događaji u našim krajevima. »La Liberté« će od sada redovito donositi informacije o životu našeg naroda u Juljskoj Krajini.

Ig. Bre nkar

Trgovina kave i čaja
Vlastita elektroprženja i
elektromlin za mljevenje
Zagreb, Ilica broj 65.
Telefon 7657

ANDRIJA VATOVAC

ZAGREB — PAROMLIN
Irgovina mješovite, prekomorske roba
Čištene solidne — Podvorna kulantne
Dostava u kuću

ODLIKOVANI KROJAČKI SALON ZA GOSPODU

A. Slavec
ZAGREB
Mesnička ulica br. 1. Telefon br. 74-43
VELIKO SKLADIŠTE NAJMODERNIJIH
PRVORAZREDNIH ENGLESKIH ŠTOFOVA

FRANINA I JURINA



(SEDE NA ZIDICE PRED KASTELIRSKOM DRUŽBINOM SKOLOM.)

Franina: Sad ćeš mi trebada povedet onu stvar s Trsta?

Jurina: Počekaj, dokle gredu da oni dva karabinijera. Pogledaj malo, kako nas špijaju!

Fr.: Bože moj, koliko puta da ću te pitat: zač se nikada vidi jednega samega karabinijera, nego vavak po dva skupa?

Jur.: Bit će sigurno sporadi straha; ma Talijani to drugačije tumače.

Fr.: Kako?

Jur.: Ovako! Govore, da njihovi karabinijeri ne znaju čitat i pisat kako mi, nego jedni da umeju samo čitat, a drugi samo pisat, pak zato da moraju vavak po dva skupa hoditi, i to jedan ki zna čitat, a drugi ki zna pisat.

Fr.: To je jako pametno, zač ako bi se trefilo, da treba neš pročitat i napisat, kako bi to jedan sam? Pogledaj, kako nas mere: od peti do glavi.

Jur.: Sigurno si razbijaju glavu: zač smo mi seli baš tu pred našom nekadašnjom školom Družbe sv. Cirila i Metoda.

Fr.: Ja mislim, da oni se nečesa boje!

Jur.: Oni se svačesa boje. Viš, pozabil sam ti povedet. Čera sam videl Johana.

Fr.: Ča onega Nemca z Opatije?

Jur.: Sada je negdere va Tirolskem. I govoril sam s njim.

Fr.: A ča ti je rekao?

Jur.: Rekai mi je: kvešti fašisteraj is oles — Dreck!

Fr.: To ti f' rekao?

Jur.: Ja — i da on ovo leto ni zapisal decu va njihove školi, zač da se tu mora neki vrag promenit. Njih da ča sveh vrag zet — rekao je: oles per aria — ferlikt nohamol — i mi da čemo poč svaki, kamo nas bude srce vuklo.

Fr.: Da bi Bog dal! Ma ča nas ono onako gledaju?

Jur.: Već sam ti rekao, da nas se boje.

Fr.: Najbolje bi, da ih umirimo, da njim rečemo, neka nimaju straha zač da mi je — »bona jente, che non ghe far nijente«.

Jur.: Tiho! Sada gredu ča.

Fr.: Ki zna kamo?

Jur.: Sigurno nekamo na čaro. Bože moj, kako se ovi ljudi vavak svetla drže.

Fr.: Ča bi pak to reč?

Jur.: Treba da ih je strah, da ih ne bi ki va škurem. Na, sada ih je zel vrag.

Fr.: Hvala Bogu, a ti mi sada povej, ča f' ono bilo va Trste?

Jur.: Pustimo to za drugi put.

Fr.: Neke zlodej zame prvi i drugi put. Samo me vučeš za nos!

Jur.: Strpljen — spasen! Bog, Franino!

MALIOGLASNIK
ISTRA
ARCUS
AGENCIJA ZA PROMET NEKRETNOSTIMA
ZAGREB GUSTAV ILIĆ TEL. 62-64

KUĆU OD POREZA SLOBODNU sa 3 stana po 2 sobe i komf. i 1 od 1 sobe sa nuzprostorijama, predbašća i vrt za Din 460.000 — (2203-220).

NOVU DVOKATNICU sa mansardom sa 4 stana po 2 i 4 po 1 soba, sve sa komforom, plin, elektrika, parketi, predbašća, vrt, dvorište, kolni ulaz, lije-pa željzna ograda, godišnji dohodak 114.000 Din prodajem za cca 1.000.000 Din. Poblize »Argus«, Zagreb, Boškovićeve 6 — (123-721).

VELIKU NOVOGRADNJU U SREDISTU godišnji dohodak 340.000 Din za Din 2.850.000 prodaje »Argus«, Zagreb, Boškovićeve 6 — prima se jedan dio uložnice Prve hrvatske štedionice.

PRODAJEM NOVOGRADNJU U CENTRU sa više uličnih trgovačkih lokala, više vrlo lijepih stanova po 2 i 3 sobe sa modernim komforom, lift i t. d., prodajem za cca 3.000.000 Din, potrebna u gotovom oko 2.000.000 Din. Poblize »Argus«, Zagreb, Boškovićeve 6 — (1146-144).

KUĆA NA ZRINJEVCU dvokatnica sa više lokala, stanova, poslovnih prostorija, sve soho parketirane, plin, elektrika provedena, površina zemljišta oko 200 četvornih hvati. Kolni ulaz u dvorište, — prodajem vrlo povoljno radi obiteljskih razloga. — »Argus«, Zagreb, Boškovićeve 6 — (225).